

2) на регіональному (галузевому) рівні (місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування):

- зниження сукупних суспільних витрат на виконання основних господарських функцій регіону в результаті зменшення енергетичних витрат;
- енергоефективне розміщення об'єктів виробництва, послуг і житлово-комунальної сфери в населених пунктах;
- поліпшення паливно-енергетичного балансу регіону;
- підвищення рівня якості життя населення регіону в результаті зниження витрат місцевого бюджету на енергопостачання, витрат населення на житлово-комунальні послуги, забруднення навколишнього середовища об'єктами енергетики – енергоекономічне виробництво суспільно необхідної продукції і послуг;
- оптимізація енергетичних витрат;
- розширення обсягів і номенклатури продукції в результаті виробництва енергоефективної техніки, устаткування і матеріалів.

У міру підвищення економічної самостійності підприємств енергетичного комплексу регіону функції та завдання регіональних органів управління паливно-енергетичним комплексом змінюватимуться, проте основні з них залишаться.

☞ Запропоноване удосконалення структури управління енергоефективністю на рівні регіону та створення регіональних міжвідомчих рад з енергоефективності та енергозбереження сприятиме розробці стратегії, реалізації першочергових заходів щодо підвищення енергоефективності, спрямованих на поліпшення умов життя населення, підвищення конкурентоспроможності продукції місцевих підприємств, зменшення витрат бюджетних коштів на паливно-енергетичні ресурси та відповідне енергозабезпечення підприємств і організацій бюджетної сфери регіону.

Основним завданням регіональної політики у сфері енергетичного комплексу має бути забезпечення соціально-економічного розвитку регіону на основі надійного й безпечного енергопостачання при мінімальних витратах на енергоносії.

Перспективами подальших досліджень є вивчення програмного методу управління енергоефективністю на рівні регіону на основі інноваційних технологій.

Література

1. Государственное управление: основы теории и организации : учебник / под ред. В. А. Козбаненко. – М. : Статут, 2000. – 912 с.
2. Державне управління в Україні: наукові, правові, кадрові та організаційні засади : навч. посіб. / за заг. ред. Н. Р. Нижник та В. М. Олуйка. – Львів : Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2002. – 352 с.
3. Нижник Н. Р. Системний підхід в організації державного управління : навч. посіб. / Н. Р. Нижник, О. А. Машков ; за заг. ред. Н. Р. Нижник. – К. : Вид-во УАДУ, 1998. – 160 с.
4. 2012 рік визначений міжнародним роком сталого енергетики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://esbs.kiev.ua/uk/novini/2012-rik-viznacheniui-mizhnarodnim-rokom-staloyi-energetiki>. – Назва з екрану.
5. Суходоля О. М. Енергоефективність економіки в контексті національної безпеки: методологія дослідження та механізми реалізації : монографія / О. М. Суходоля. – К. : Вид-во НАДУ, 2006. – 424 с.
6. Суходоля О. М. Перфоманс контрактинг як джерело фінансування енергозберігаючих заходів у бюджетній

сфері / [Електронний ресурс] / О. М. Суходоля, О. В. Кулик // Електронний журнал енергосервісної компанії «Екологічні системи». – 2002 – № 11. – Режим доступу : http://esco-ecosys.narod.ru/2002_11/art18.htm. – Назва з екрану.

7. Струк В. О. Оптимізація діяльності органів місцевого самоврядування щодо забезпечення політики енергоефективності / В. О. Струк // Державна політика щодо місцевого самоврядування: стан, проблеми та перспективи : [збірник матеріалів конференції] / за заг. ред. Ю. М. Бардачова, І. П. Лопушинського. – Херсон : Грін Д. С., 2011. – С. 100–101.

8. Переосмислення ступеня відповідальності перед майбутнім : Національна доповідь з питань реалізації державної політики у сфері енергоефективності за 2009 рік / М. Пашкевич, В. Григоровський, В. Гавриленко, Л. Гальперіна, Д. Гулевець [та ін.] – К., НАЕР-НАУ, 2010. – 254 с.

УДК 346.9(1-87)

Олег Токарчук

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД БОРОТЬБИ З ЕКОНОМІЧНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ

В статті досліджено організаційно-правові засади боротьби з економічною злочинністю за кордоном, зокрема визначено теоретичні аспекти виникнення економічних злочинів, причини та особливості економічної злочинності в США, Польщі, Великобританії, окреслено діяльність державних структур у сфері протидії економічним злочинам.

У статті наведено організаційно-правові механізми протидії економічній злочинності за кордоном, запропоновано напрямки вдосконалення механізму організаційно-правового забезпечення протидії економічним злочинам для України.

Ключові слова: економічна безпека держави, економічний злочин, економічна злочинність, тіньова економіка, організована злочинність, корупція, фінансові злочини, правопорушення, кримінальна відповідальність.

☞ Аналіз демократичних соціально-політичних, економічних, правових та організаційних заходів перебування суспільства в Україні свідчить про те, що державна влада прагне протиставити негативним тенденціям суспільного розвитку свій інтелектуальний і організаційний потенціал і змінити ситуацію на краще. Перш за все це стосується боротьби з економічною злочинністю. Детермінантами зростання злочинності й криміналізації суспільних відносин виступають не тільки самі по собі негативні соціально-економічні фактори суспільного розвитку, а й нездатність протиставити цим факторам зважену державну економічну, соціальну, правову політику і забезпечити належний правовий порядок регулювання суспільних відносин. Тому для України має важливе значення залучення зарубіжного досвіду боротьби з економічною злочинністю.

☞ Теоретичним і практичним проблемам організації, у тому числі й правовим аспектам боротьби з економічною

злочинністю, в юридичній літературі традиційно приділяється значна увага. На цій ниві плідно працювали і працюють представники різних галузей юридичного знання: В. Б. Авер'янов, М. І. Ануфрієв, О. М. Бандурка, А. М. Бойко, О. К. Безсмертний, Ю. П. Битяк, А. С. Васильєв, Л. М. Давиденко, Р. А. Каложний, С. В. Ківалов, А. П. Корєнєв, Ю. Ф. Кравченко, В. М. Кудрявцев, Н. Ф. Кузнєцова, К. Б. Левченко, О. М. Литвак, О. М. Литвинов, В. В. Лунєєв, Г. А. Матусовський, Н. П. Матюхіна, Д. М. Притика, І. П. Рущенко, О. П. Рябченко, В. Ф. Сіренко, М. М. Тищенко, О. Г. Фролова, В. В. Цвєтков, О. Н. Ярмиш та інші.

Актуальність проблеми та недостатня розробленість організаційно-правових засад боротьби з економічною злочинністю в Україні, а також її практична значущість обумовили висвітлення зарубіжного досвіду боротьби з економічною злочинністю.

Мета

Метою дослідження є науково-теоретичне обґрунтування особливостей державної політики України у сфері боротьби з економічною злочинністю й удосконалення організаційно-правових механізмів протидії економічним злочинам, в основу яких покладено комплекс взаємопов'язаних елементів (нормативно-правова база, врахування зарубіжного досвіду, участь громадськості у формуванні та реалізації державної політики) з метою надання пропозицій і практичного використання отриманих наукових результатів суб'єктами державного управління.

Виклад основного матеріалу

Економічна злочинність стає все більш проблемним, загрозливим явищем для України як для самостійної, незалежної та молоді суверенної держави. Існуючі довгий час недосконалі економічні відносини використовуються злочинцями для паразитування на тілі суспільства, забезпечення значних власних матеріальних надходжень за рахунок несплати податків, корупції, шахрайства з фінансовими ресурсами, легалізації шляхом «відмивання» грошових коштів, здобутих злочинним шляхом, заняття забороненими видами господарської діяльності, безпосередніх зазіхань на усі форми власності та вчинення інших злочинів економічної спрямованості. Безумовно, що подібні діяння не повинні і не залишаються без належного реагування з боку держави, вони зобов'язують її правоохоронні органи вести безкомпромісну боротьбу з ними.

Сучасний стан державного будівництва в Україні тісно пов'язаний з освоєнням зарубіжного досвіду державного управління в організації правоохоронної діяльності, в тому числі по боротьбі зі злочинністю у сфері економічних відносин, тому що економічна злочинність має тяжкі наслідки для будь-якого суспільства. Обравши шлях удосконалення та розвитку системи правоохоронних органів, завжди корисно реально оцінити свій власний досвід і, разом з тим, звернутися до напрацювань у цій галузі вчених інших країн. Наукове дослідження показує, що зарубіжні держави – це різні суспільно-політичні утворення зі своєю історією, особливостями державного устрою, політичною системою, культурою, традиціями. Тому розглядати зарубіжний досвід потрібно узагальнено, вибираючи з цього досвіду найбільш значущі елементи, характеристики, тенденції, що становлять науковий і практичний інтерес для України.

Досвід США у сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) злочинних прибутків свідчить про наступне. В США було розширено законодавче визначення легалізації злочинних прибутків і тепер злочином визнається проведення самої операції з коштами сумнівного походження, незалежно від факту доказування предикатного злочину. Кримінальна відповідальність за легалізацію

злочинних прибутків в США встановлена як на федеральному рівні, так і в кожному окремому штаті. Окрема відповідальність встановлення і за так зване «структурування» – розподіл великої суми грошей на дрібні суми з метою уникнути перевірок з боку уряду. Така діяльність розцінюється як введення в оману з метою приховати підозрілі трансакції [6, с. 33].

Оскільки легалізація злочинних прибутків полягає у здійсненні будь-яких операцій з грошовими коштами, протидія легалізації полягає, перш за все, у відстеженні потоків готівки і безготівкових коштів. Одним із найбільш ефективних способів відстеження руху грошових коштів є моніторинг платежів. На сьогодні в США працюють дві найбільш розповсюджені форми розрахунків – за допомогою чеків і кредитних карток. Обі форми розрахунків проходять через систему федерального резерву і центрального банку, які і здійснюють моніторинг платежів з використанням чеків і кредитних карток.

Американська стратегія боротьби з відмиванням грошей не може бути названа стрункою і раціональною. Не дивлячись на законодавчі нововведення, не можна говорити про те, що федеральний уряд дійшов до змоги переслідувати усі незаконні операції з грошима сумнівного походження. Крім цього, не вирішеним є питання взаємодії правоохоронних і контролюючих органів. Так, в стратегії американського уряду по боротьбі з легалізацією злочинних прибутків, 10-12 різних федеральних агентств відповідають за різні напрямки її реалізації, а механізм їхньої співпраці не вироблений [2, с. 283].

Згідно з польським досвідом, в Польщі в сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) злочинних прибутків, законодавчу базу в сфері протидії легалізації злочинних прибутків складають Закон «Про податковий контроль» і Закон «Про протидію легалізації брудних грошей», відповідні положення Кримінального і Валютного кодексів. Законом «Про податковий контроль» в структурі Міністерства фінансів було створено Бюро. Відповідно до Закону «Про протидію легалізації брудних грошей», в Міністерстві фінансів було створено Департамент фінансової інформації і введено посаду Генерального інспектора фінансової інформації, який має статус віце-міністра. Таким чином, сьогодні в структурі Міністерства фінансів Польщі паралельно працює два департаменти: Департамент фінансової інформації і Бюро податкового контролю [1, с. 37].

Бюро податкових записів має вертикальну структуру з Головним управлінням у Варшаві, відділами податкових записів в 16 воєводствах і префектурами податкових записів в повітах. В даний момент в Бюро працює понад 350 осіб по всій Польщі. До обов'язків Бюро входять: протидія порушенням чинного законодавства в сфері зовнішнього і внутрішнього товарного обігу; виявлення порушень і злочинів в сфері управління державними коштами та коштами, які походять від Європейського союзу і міжнародних фінансових організацій (після вступу Польщі до Євросоюзу почалися надходження від різних організацій, одночасно з якими з'явилися випадки негосподарського витрачання, розтрати та інших способів розкрадання цих коштів); запобігання корупції державних службовців міністерства фінансів; контроль декларацій про доходи і майновий стан державних службовців, в тому числі співробітників структурних підрозділів міністерства фінансів; викриття злочинів, які посягають на національну культуру, архівні ресурси та інтелектуальну власність Польщі; виявлення майна, добутого злочинним шляхом і того, яке підлягає конфіскації; викриття механізмів провезення на територію

рію Польщі платіжних засобів, які походять від злочинів; ведення аналітичної діяльності щодо цих видів злочинів.

Бюро приділяє значну увагу обміну інформацією як всередині держави, так і з закордонними колегами. Всередині держави Бюро має зв'язок з генеральною прокуратурою, окружною прокуратурою і поліцією у всіх воєводствах. На міжнародному рівні Бюро найбільш активно співпрацює з колегами зі США, Франції, Німеччини та України. Пояснюється це значним обсягом руху товарів, послуг і робітників між цими державами і Польщею. Важливим аспектом міжнародного співробітництва є обмін інформацією між відповідними органами і службами, що борються з податковими злочинами. Всі документи й інша інформація передається тільки при особистих зустрічах.

Навіть найкращі внутрішні закони в сфері протидії легалізації не можуть бути достатньо результативними без наявності відповідних інструментів міжнародного співробітництва. Особливістю легалізації злочинних прибутків є те, що конкретні способи відмивання дуже рідко обмежуються територією однієї держави, що викликає ряд проблем юрисдикційного і організаційного характеру, які вдало використовують злочинці. У зв'язку з цим для забезпечення більшої результативності протидії легалізації внутрішнє законодавство держав має бути пристосоване до потреб міжнародного співробітництва. Це значить, що законодавства різних держав повинні мати спільні риси.

По-перше, необхідним є існування системи прийняття та надання правової допомоги, а також інформації, пов'язаної з легалізацією злочинних прибутків, враховуючи, що цей обмін повинен відбуватися між органами, спеціально створеними для розслідування таких злочинів, в тому числі між поліцією, митною і податковою службами. Деякі кроки в цьому напрямку вже зроблені. Так, МВС України та Польщі мають договір про взаємну допомогу. Крім того, підписаний Протокол про співробітництво між Головною комендатурою поліції Польщі і МВС України, в якому поіменно вказані особи польської поліції і української міліції, що відповідають за окремі напрямки боротьби зі злочинністю, в тому числі і за протидію легалізації грошей. Вже існує досвід використання положень цього Протоколу для вирішення поточних питань оперативної роботи, який показав неабияку ефективність безпосередніх контактів між правоохоронцями різних держав.

По-друге, необхідно створити ефективну і гармонійну систему екстрадиції злочинців і майна, яке їм належить.

По-третє, необхідно налагодити доступ до інформації і документів, які знаходяться на території іншої держави, і створити систему вільного обміну інформацією і досвідом між спеціальними підрозділами, які ведуть боротьбу з легалізацією злочинних прибутків шляхом укладання двосторонніх угод на засадах взаємності.

Відповідно до досвіду Великобританії в сфері протидії легалізації злочинних прибутків, кожен банк має уповноваженого співробітника, відповідального за дотримання вимог банківського законодавства в сфері протидії легалізації злочинних прибутків. Щороку уповноважений співробітник повинен проходити перепідготовку з питань нового законодавства, засобів і методів протидії в цій сфері. Співробітник банку, який не вжив відповідних заходів з протидії відмиванню грошей, несе відповідальність за кримінальним законодавством [3, с. 153].

Важливим елементом протидії відмиванню грошей є освіта і інформування людей з метою створення з їх боку застережливого відношення до злочинців. У

Великобританії було введено нову форму роботи з інформаторами. Відтепер вся інформація, яка стосується відмивання грошей, надсилається до централізованого органу. Оплату послуг інформаторів взяли на себе банки – 75 % і МВС – 25 %. Це повинно сприяти підвищенню ефективності протидії легалізації злочинних прибутків.

Розглядаючи зарубіжний досвід країн світу, можна сказати, що сьогодні форми міжнародної взаємодії у боротьбі зі злочинністю досить різноманітні і включають:

- надання допомоги з кримінальних, цивільних та сімейних справ;
- підписання та реалізацію міжнародних договорів і узгоджень (домовленостей) по боротьбі зі злочинністю і, перш за все, з транснаціональною злочинністю;
- виконання рішень іноземних правоохоронних органів із кримінальних та цивільних справ;
- регламентація кримінально-правових питань та прав особистості у галузі забезпечення правопорядку;
- обмін інформацією, що викликає взаємний інтерес для правоохоронних органів;
- проведення спільних наукових досліджень та розробок у галузі боротьби зі злочинністю;
- обмін досвідом правоохоронної роботи;
- надання допомоги у підготовці та перепідготовці кадрів;
- взаємне надання матеріально-технічної та консультативної допомоги [4, с. 80].

Стратегічні питання міжнародного співробітництва по боротьбі зі злочинністю вирішуються Організацією Об'єднаних Націй.

Функція ООН як організатора боротьби зі злочинністю у світі закладена в Уставі цієї міжнародної організації. Так, у ст. 1 Уставу йдеться про те, що ООН: підтримує міжнародний мир та безпеку; розвиває дружні стосунки між державами; здійснює міжнародне співробітництво у вирішенні міжнародних проблем економічного, соціального та гуманітарного характеру.

Статистичні дані, які формуються ООН з 1970 р., свідчать про несприятливий прогноз розвитку економічної злочинності у світі. Серед інших, найбільш динамічними за показниками кількості є злочини економічної спрямованості (до 10-15 % та більше за рік). Набули поширення і нові способи вчинення злочинів з використанням умов, що склалися, та ринкових відносин, що видозмінюються, а також з використанням досягнень сучасних технологій. На думку експертів Міжнародного Валютного Фонду, в різноманітних фінансових системах світу «відмивається» від 500 млрд до 1,5 трлн доларів щорічно, що дорівнює 1,5 – 5 % валового національного доходу всіх країн світу. За повідомленням експертів ООН, наслідки великомасштабних махінацій, вчинених за останнє десятиріччя у банківській та фінансовій системах, мали глобальний характер, оскільки порушили інтереси інвесторів з різних країн світу та завдали збитків банківським системам низки країн, що розвиваються [6, с. 63].

Співробітникам правоохоронних органів дедалі частіше доводиться не тільки здійснювати функції щодо протидії економічній злочинності та припинення протиправної діяльності, а й усувати наслідки таких правопорушень, повертати кошти, майно та цінності із зарубіжних країн, що є одним з найскладніших завдань. Проблема ускладнюється слабкістю системи фінансового контролю в Україні та країнах СНД, у яких практично неможливо встановити походження грошових коштів, великі суми перебувають в обігу в готівковій формі.

У 2002 р. Міжнародна організація з протидії відмиванню брудних грошей включила Україну до переліку держав, до яких необхідно застосувати економічні санкції у зв'язку з неприйняттям нею ефективного закону щодо протидії економічній злочинності та відмиванню грошей. Тільки 2 лютого 2006 року, після внесення поправок та доповнень до існуючого національного законодавства, Україну було виключено зі списку країн, за якими здійснюється активний фінансовий моніторинг. Потім знову в 2010 році Україна перебувала в «чорному» списку FATF. В 2011 році Україна виключена з чорного списку FATF – міжнародної організації, що розробляє заходи боротьби з відмиванням грошей [8].

Нині співробітництво правоохоронних органів України перебуває у процесі становлення. Підтримуються нечисленні контакти з ООН, ОБОЄ, ФЛТФ, Радою Європи (переважно це участь у проектах із фінансування та організаційної підтримки діяльності українських правоохоронних органів, яка здійснюється у формі конференцій, семінарів, тренінгів). Найбільш ефективна практична взаємодія встановлена з Інтерполом.

Визнаючи високу ступінь шкідливості, яку заподіюють економічні злочини суспільству та світовій фінансовій системі, у складі поліцейського директорату Генерального Секретаріату Інтерполу було сформовано відділ з боротьби з фінансовими та економічними злочинами, що включає в себе також робочу групу POPAC, яка спеціалізується на контролі за доходами, отриманими внаслідок злочинної діяльності. Дослідницька робота групи «Flatwash» спрямована на виявлення підозрілих фінансових операцій та коштів, майна й цінностей, що здобуті злочинним шляхом, також і у країнах СНД [5].

У деяких державах утворені підрозділи фінансової розвідки, які об'єднані в єдину мережу «Егмонд», що має на меті інтенсифікацію обміну інформацією про економічні злочини, створення єдиної міжнародної бази даних таких злочинів. Головна увага приділяється злочинам у сфері відмивання брудних грошей.

Сучасна система боротьби з економічною злочинністю у результаті свого розвитку закріпила основні правила та принципи взаємодії між компетентними органами країн світу, виробила єдину методику запиту інформації, а також можливий обсяг інформації, що може бути надана. Таким чином, під час оперативно-розшукових заходів та слідчих дій, пов'язаних з розкриттям злочинів у сфері економіки, каналами Інтерполу, можна отримувати таку інформацію: офіційні назви комерційних структур (фірм, організацій); дату реєстрації юридичних осіб та суб'єктів підприємницької діяльності в державних органах; юридичну адресу, телефони та інші телекомунікаційні засоби; прізвища та імена керівників таких структур; основні напрями діяльності підприємства; розмір статутного капіталу; відомості про припинення діяльності; відомості кримінального характеру стосовно керівників підприємств.

Поряд із досягненнями правоохоронних органів у протидії злочинності, не вирішеними залишаються багато проблем, зокрема, щодо екстрадиції (видачі) осіб, які вчинили економічні злочини, з однієї держави до іншої. Наприклад, майже в усіх угодах, укладених Україною, виключені злочини у сфері економічної діяльності або фінансові порушення. Насамперед, це зроблено з метою запобігання зловживань з боку урядів окремих країн, які під виглядом розшуку за вчинення економічних злочинів переслідують особу на політичному, релігійному чи військовому підґрунті. Тому осіб, екстрагованих за вчинення економічних злочинів, можливо перерахувати на пальцях.

✦ Застосування історичного та порівняльного методу при аналізі вітчизняних правових актів, законодавства зарубіжних країн з питань формування системи координації управлінських відносин, вивчення світового досвіду організації управління правоохоронними органами по боротьбі з економічною злочинністю та застосування координації в управлінні правоохоронною діяльністю за участю ООН, Інтерполу, Європолу та інших міжнародних організацій, дослідження ролі прямих зв'язків у співробітництві правоохоронців дали можливість зробити наступні висновки.

Транснаціональна злочинність спричиняє значним матеріальним збиткам більшості країн, однак ефективність координації взаємодії їхніх правоохоронних органів недостатня через недосконалість не тільки організаційного впливу та норм адміністративного і кримінального права, але й політичних проблем та проблем суверенності. Більш глибока інтеграція зусиль правоохоронних органів різних країн по боротьбі з економічною злочинністю, особливо СНД, потребує більш досконалого правового регулювання та подальшого розвитку.

Основою координації міжнародного співробітництва у боротьбі з економічною злочинністю повинні стати конвенції, угоди щодо обміну правовою інформацією, створення спільних банків даних, сприяння виконанню завдань правосуддя тощо. Зазначені правові акти повинні скласти єдиний комплекс договірно-правової основи боротьби з транснаціональною злочинністю. Однак сучасні норми кримінально-процесуального законодавства не завжди відповідають нормам міждержавних угод.

Література.

1. Жуковська Ж. О. Проблеми міжнародного співтовариства у боротьбі зі злочинами майнового характеру // Південноукраїнський правочин часопис. – 2008. № 4 – С. 35–36.
2. Журавель М. І. Міжнародні правові аспекти боротьби з легалізацією доходів здобутих злочинним шляхом // Часопис Київського університету права. – 2010. – № 1. – С. 280–286.
3. Кравчук С. Прийняття і реалізація концепції боротьби зі злочинністю у сфері економіки – шлях до припинення економічної злочинності // Право України. – 2010. – № 7. – С. 151–156.
4. Куликов А. С. Экономическая преступность в России: состояние, тенденции, прогнозы // Право и безопасность. – 2009. – № 1. – С. 79–83.
5. Мартинов М. Д. Сучасні проблеми організації діяльності органів внутрішніх справ України та шляхи їх вирішення // Форум права. – 2010. – № 3. – С. 290–296 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/ejournals/FP/2010-3/10mmdsiv.pdf>.
6. Половинський Л. В. Протидія легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом: міжнародний та вітчизняний досвід // Економіка. Фінанси. Право. – 2008. – № 5. – С. 33–35
7. Приваров В. Г. Актуальні питання запобігання злочинам у сфері фінансового обігу // Право України. – 2010. – № 5. – С. 129–135.
8. Украина может вернуться в черный список FATF // Media.com.ua от 23 марта 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mediaua.com.ua/detail/69759>.